

วัดบูรพาราม จังหวัดปัตตานี

ที่ตั้งและสถานภาพ

วัดบูรพาราม ตั้งอยู่เลขที่ ๓๐๙ ถนนรามโกมุท หมู่ที่ ๑ ตำบลยามู อำเภอ ยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เป็นวัดราษฎร์

เนื้อที่

เนื้อที่ตั้งวัดทั้งหมด ๑๔ ไร่ ๒ งาน ๗๐ ตารางวา

มีธรณีสงฆ์ ๑๗ แปลง เนื้อที่ ๑๒๐ ไร่ ๒ งาน ๗๗ ตารางวา

ประวัติความเป็นมา

วัดบูรพารามสร้างขึ้นเมื่อ ประมาณ ปี พ.ศ. ๒๓๗๐ เดิม ชาวบ้านเรียกว่า วัดออก ที่เรียกว่า วัดออกเพราะลักษณะที่ตั้งอยู่ ทางทิศตะวันออกบริเวณใกล้ เคียงกันมีวัดกลาง (วัดมัชฌิมา วาส) วัดตก (วัดตะเคียนทอง) วัดออก (วัดบูรพาราม) หลังจาก สร้างเมืองยะหริ่งและวัด มัชฌิมาวาส (วัดกลาง) แล้ว พระสมุห์พรหม ธมฺมสโร ได้ ออกจากวัดกลางมาตั้งสำนัก ปรีวาสนกรรมและสร้างวัดขึ้น พระโสภณธรรมคณี (แดง สุวาน ธมฺโม) เจ้าอาวาสและเจ้าคณะ จังหวัดปัตตานี สันนิษฐานว่า

วัดบูรพารามได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแต่เดิมประมาณปี พ.ศ. ๒๓๗๕ เพราะมีหลักฐานการสร้างวัดกลางอย่างชัดเจนในปี พ.ศ. ๒๓๖๐ และพระสมุห์พรหม สร้างวัดตุงในปี พ.ศ. ๒๓๘๘ พระสมุห์พรหมสร้างวัดบูรพารามก่อนเดินทางไปสร้างวัดตุง ดังนั้นระยะเวลาสร้างวัดบูรพารามจึงอยู่ในช่วงสร้าง พ.ศ. ๒๓๖๐ - ๒๓๘๘ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๘๘ พระยาวิเชียรภักดี (เกลี้ยง) เจ้าเมืองหนองจิก บุตรพระยาพะหริ่ง (ยิ้มซ้าย) เจ้าเมืองยะหริ่ง ได้นิมนต์พระสมุห์พรหมไปสร้างวัดใหม่ที่หนองจิก ชื่อวัดตุง พระสีทอง ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของพระสมุห์พรหมเป็นเจ้าของวัดบูรพารามแทน ต่อมาพระสีทองได้ย้ายมาอยู่วัดปียาราม ตำบลปียามูมั่ง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๑ ชาวบ้านได้อัญเชิญหลวงพ่อกุ้งคา จากวัดกลาง (วัดมัทธิมาวาส) มาประดิษฐานที่วัดบูรพาราม จนกระทั่งปัจจุบัน ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๔๔๒ พระรัตนธัชมุนี (ม่วง รัตนธโช) เจ้าคณะมณฑลนครศรีธรรมราชและมณฑลปัตตานี (ขณะเป็นพระศิริธรรมมุนี) ได้จัดให้มีการเปิดโรงเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษาชั้นในวัดบูรพาราม โดยการสนับสนุนจากหมื่นราชรักษ์ผู้แทนข้าหลวงผู้ช่วยรักษาการเมืองยะหริ่ง และได้ตั้งชื่อว่าโรงเรียนราชรักษ์ประการ มีพระภิกษุจันเป็นครูผู้สอนมีนักเรียนครั้งแรกจำนวน ๒๑ คน

ปี พ.ศ. ๒๔๙๕ วัดบูรพารามได้เปิดสอนพระปริยัติธรรม เป็นปีแรก มีพระภิกษุเรียนนักธรรม จำนวน ๒๐ รูป โดยการสนับสนุนจากพระโสภณธรรมคณี (แดง ฐานธมฺโม) เจ้าคณะจังหวัดปัตตานี (ขณะเป็นพระครูวิธานปริยัติกิจ)

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ พระโสภณธรรมคณี (ขณะเป็นพระครูวิธานปริยัติกิจ) ได้ดำเนินการสร้างศาลาการเปรียญคอนกรีตเสริมเหล็กกว้าง ๑๑ เมตร ยาว ๒๑ เมตร และได้บูรณะใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๕

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ พระโสภณธรรมคณี (ขณะเป็นพระครูวิธานปริยัติกิจ) ได้ดำเนินการสร้างอุโบสถแทนหลังเก่าเป็นทรงไทยหลังคา ๓ ชั้น คอนกรีตเสริมเหล็กกว้าง ๗ เมตร ยาว ๒๑ เมตร เสร็จและผูกพัทธสีมา เมื่อ วันที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๐

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ พระโสภณธรรมคณี (ขณะเป็นพระครูวิธานปริยัติกิจ) ได้เปิดโรงเรียนสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์สำหรับเด็กนักเรียน ครั้งแรกมีเด็กนักเรียนจำนวน ๒๐ คน และมีการดำเนินการสอนจนถึงปัจจุบัน

พระโสภณธรรมคณี เจ้าคณะจังหวัดปัตตานีและเจ้าอาวาส
ประกอบพิธีสงฆ์ภายในอุโบสถ

ลำดับเจ้าอาวาสวัดบูรพาราม

๑. พระสมุห์พรหม ธมฺมสโร ปี พ.ศ. ๒๓๗๐ - ๒๓๘๘
๒. พระอธิการสีทอง
๓. พระหมัด ลาสึกขา
๔. พระหริก ลาสึกขา
๕. พระอธิการขวัญแก้ว
๖. พระเต่า ครั้งที่ ๑
๗. พระเส็ง ลาสึกขา
๘. พระเต่า ครั้งที่ ๒

๙. พระจัน ลาสิกขา

๑๐. พระอธิการช่วย อินฺทสโร ถึงพ.ศ. ๒๔๙๑

๑๑. พระโสภณธรรมคณี (แดง ฐานธมฺโม) ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๔๙๑ - ปัจจุบัน

ปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ และถาวรวัตถุของวัดบูรพาราม

๑. หลวงพ่อทุ่งคา

หลวงพ่อกุ้งคา

เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองยะหริ่ง มาประมาณ ๒๐๐ ปี หลวงพ่อกุ้งคา หล่อด้วยโลหะสำริด ปางมารวิชัยศิลปะสมัยศรีวิชัย หน้าตักกว้าง ๕๕ เซ็นติเมตร สร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ พระพุทธรูปองค์นี้ไม่มีประวัติหรือหลักฐานอย่างแน่ชัด แต่เมื่อมาประดิษฐานที่วัดทุ่งคา ชาวบ้านเรียกกันว่า หลวงพ่อกุ้งคา

หลวงพ่отุงคาสองพี่น้อง

องค์พี่ (องค์ใหญ่) ปัจจุบันประดิษฐานที่วัดบูรพาราม
องค์น้อง (องค์เล็ก) ถูกโจรกรรมจากวัดท่ามะนาวเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๒๔

ตำนานของหลวงพ่отุงคา มีชาวบ้านเล่าให้ฟังหลายกระแสด้วยกัน กระแสแรกชาวบ้านเล่าว่ามีพระพุทธรูป ๒ องค์ พี่น้องลอยมาในคลองยะหริ่ง องค์พี่ที่ฝั่ง องค์น้องที่ตะโพน ชาวบ้านได้อัญเชิญองค์น้องไปประดิษฐานที่วัดท่ามะนาว (ปัจจุบันเรียกว่าวัดดิษฐาวาส ตำบลท่าข้าม อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี และได้ถูกโจรกรรมเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๒๔) องค์พี่ได้จมอยู่ในคลองยะหริ่ง บริเวณต้นตะเคียนใหญ่ ต่อมาชาวบ้านได้ทอดแหพบเข้าจึงนำมาประดิษฐานที่ต้นตะเคียน ชาวบ้านแถบนั้นเรียกว่า ตะเคียนพระ (ปัจจุบันอยู่ในเขตตำบลม녕ยง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี พระสงฆ์วัดตุงคาจึงอัญเชิญมาไว้ที่วัดตุงคา ซึ่งน่าจะตรงกับประวัติการได้มาของหลวงพ่отุงคาตามที่ท่านปลัดหนูได้บันทึกว่า “พระตุงคานี้พบในคลองยะหริ่ง คนทอดแหเป็นผู้พบ ได้นำขึ้นไว้ที่ต้นตะเคียน พระสงฆ์วัดตุงคาได้นำไปไว้ที่วัดตุงคา” (หนังสือที่ระลึกงานผูกพัทธสีมาวัดบูรพาราม. 2530 : 19) และท่านได้สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นพระพุทธรูปในอุโบสถวัดบ้านยาว อำเภอปะนาเระ (ปัจจุบัน

เป็นวัดร้าง) เนื่องจากโจรสลัดจากเมืองยะโฮ, ปาหัง เข้าปล้นสะดมเก็บเอาทรัพย์สินสมบัติของมีค่าไปจนหมด ชาวบ้านเกรงว่าพระพุทธรูปถูกทำลายจึงนำพระพุทธรูปมาซ่อนไว้ในคลองยะหริ่ง หรือนำมาวางบนซ่อง และตะโพนให้ลอยน้ำมาในคลองยะหริ่ง ตามที่ชาวบ้านเล่าให้ฟังตามกระแสแรก

กระแสที่สอง ชาวบ้านเล่าว่า ชาวประมงผู้หนึ่งอาศัยบริเวณปากบางอำเภอเทพา ได้พบพระพุทธรูปโดยความบังเอิญบริเวณหาดทรายขณะที่กำลังจับปลาในทะเลทำให้รู้สึกยินดีมากจึงกลับมาয়หมู่บ้าน เพื่อชักชวนเพื่อนบ้านมาอัญเชิญพระพุทธรูปขึ้นตลิ่งและได้ช่วยกันสร้างหลังคากันแดดฝนให้ ต่อมาชาวบ้านมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธรูปองค์นี้มากขึ้นจึงก่อสร้างวัด นิมนต์พระสงฆ์มาจำพรรษาและให้ชื่อวัดว่า **วัดพระผุด** ตามนิมิตที่พระพุทธรูปผุดขึ้นมาจากหาดทรายฝั่งทะเล ต่อมาจึงเพี้ยนมาเป็นวัดพระพุทธร (ในอำเภอเทพา จังหวัดสงขลา)

ต่อมากลุ่มมุสลิมจากแหลมมลายูได้เข้ามาตั้งบ้านเรือนมากขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งพุทธศาสนิกชนเกิดความเกรงกลัวจึงได้อพยพไปสู่อื่น เหลืออยู่เพียงบางส่วนของที่คงอยู่ที่เดิมแต่น้อยมาก ในช่วงนั้นพระพุทธรูปได้หายไปจากวัดพระผุด ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้ที่อพยพนำพระพุทธรูปไปสู่อื่นฐานใหม่ ก่อนที่พระพุทธรูปจะหายไป เล่ากันว่า มีผู้เฒ่าท่านหนึ่งฝันว่า พระพุทธรูปต้องการจะไปอยู่ที่อื่น เพราะว่ามีคนต่างศาสนาเข้ามาจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงไปหาที่ใหม่ มีชาวบ้านบริเวณวัดพระผุดที่อพยพมาทำมาหากินจังหวัดปัตตานีทราบข่าว วัดทุ่งคามีพระพุทธรูปคล้ายที่หายไปจึงมาดูและจำได้ว่าเป็นพระพุทธรูปที่หายไปจากวัดพระผุด จึงส่งข่าวกลับไปยังหมู่บ้านวัดพระผุดว่า ได้พบพระพุทธรูปที่หายไปแล้ว พระพุทธรูปองค์นั้นชื่อว่า หลวงพ่อทุ่งคาก ตามชื่อหมู่บ้านและชื่อวัดที่ประดิษฐานในครั้งแรกของจังหวัดปัตตานีปัจจุบัน หลวงพ่อทุ่งคากได้ประดิษฐานอยู่ที่วัดทุ่งคากเป็นเวลาประมาณ ๖๐ ปี พุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปให้การเคารพนับถือในความศักดิ์สิทธิ์แม้แต่มุสลิมก็ให้ความเชื่อถือในความศักดิ์สิทธิ์เช่นกัน โดยเดินทางมาขอ น้ำพุทมนต์ ด้ายผูกข้อมือจากหลวงพ่อกุศล เพื่อป้องกันความเจ็บไข้อยู่เป็นประจำ

เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๖๐ พระยาพิพิธเสนามัตย์ฯ (พ่าย) ได้สร้างเมืองยะหริ่งขึ้นที่ ตำบลยามู และได้สร้างวัดมัชฌิมาวาส (วัดกลาง) เป็นวัดประจำเมือง

ยะหริ่งจึงได้อัญเชิญหลวงพ่อบึงมาประดิษฐานไว้ในอุโบสถวัดกลาง เพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของข้าราชการและประชาชน และเป็นพระประธานในพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาของข้าราชการ เมืองยะหริ่ง

เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๗๐ พระยาปัตตานี (ตู่วันนิ) หัวหน้าขบถคุมพรรคพวกมุสลิมทางเหนือและได้เป็นจำนวนมากมาล้อมเมืองยะหริ่งไว้ไม่ให้ชาวพุทธในเมืองยะหริ่งออกไปเก็บเกี่ยวข้าวในไร่นาที่อยู่นอกเมือง ชาวมุสลิมเมืองอื่นๆ ก็พร้อมใจร่วมในการขบถครั้งนี้ พระยาพิพิธเสนามาตย์ฯ เจ้าเมืองยะหริ่งได้เกณฑ์ชาวเมืองให้มาช่วยรักษาเมืองยะหริ่งโดยตั้งป้อมค่ายวางยาม เพื่อระวังภัยอยู่ตลอดเวลา และได้อัญเชิญหลวงพ่อบึงมาประดิษฐานไว้ ณ ศาลาว่าการเมืองยะหริ่ง เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้เหล่าข้าราชการและชาวเมือง ในการป้องกันเมืองครั้งนี้ มีอภินิหารที่เล่ากันว่า พวกเขาขบถได้ถึงปีนใหญ่ และปีนกลับเข้ามาในเมืองมีกระสุนดั่งห่าฝน แต่กระสุนเหล่านั้นไม่สามารถทำอันตรายให้กับชาวเมืองแม้แต่น้อยนับได้ว่าเป็นสิ่งน่าอัศจรรย์เป็นอย่างยิ่งนัก ขณะเดียวกันพระยาพิพิธเสนามาตย์ฯ ได้ส่งไปบอกแจ้งเหตุการณ์ยังเมืองสงขลา เพื่อนำความกราบบังคมทูลให้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาเพชรบุรียกกองทัพมาปราบขบถที่เมืองยะหริ่งอย่างราบคาบ หลังจากได้ยกทัพกลับเมืองหลวงแล้วจึงอัญเชิญหลวงพ่อบึงมาประดิษฐานที่วัดมัชฌิมาวาสตามเดิม หลวงพ่อบึงมาประดิษฐานอยู่ในอุโบสถวัดทุ่งคาเป็นเวลากว่า ๕๐ ปี

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๑ มณฑลปัตตานีมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เพื่อต้องการให้แต่ละเมืองสามารถปกครองกันอย่างมีประสิทธิภาพ เมืองยะหริ่งถูกยุบให้เป็นอำเภอยามูขึ้นตรงต่อจังหวัดปัตตานี วัดมัชฌิมาวาสจึงไม่ได้เป็นศูนย์กลางของเมืองและเสื่อมความเจริญลงตามลำดับ หลวงพ่อบึงมาจึงถูกอัญเชิญมาประดิษฐานที่วัดบูรพาราม (วัดออก) ซึ่งเป็นวัดที่อยู่ใจกลางอำเภอยามู

ปี พ.ศ. ๒๔๑๒ พระยาสุขุมนัยวินิต (ปั้น สุขุม) ข้าหลวงพิเศษประจำเมืองสงขลา (ขณะเป็นพระวิจิตรวรศาสตร์) เดินทางมาตรวจราชการจังหวัดปัตตานี และเดินทางถึงเมืองยะหริ่งได้พักค้างแรมที่วัดมิ่งสาราม (วัดคอกควาย) เป็นเวลา ๒ คืน ตอนกลางคืน กำนันผู้ใหญ่บ้านจัดหาคนที่อาวุโสของหมู่บ้านมารวมกันที่วัด เพื่อให้เล่า

เรื่องราวเมืองยะหริ่งในอดีตให้ฟัง ในจำนวนเรื่องราวในอดีตเกี่ยวกับเมืองยะหริ่งทั้งหมดนั้น พระยาสุขุมนัยวินิต ประทับใจเรื่องอภินิหารและความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่отุงคามากที่สุดและมีคำสั่งให้ข้าราชการติดตามอัญเชิญหลวงพ่отุงคาไปสงขลา และนำไปประดิษฐานที่กรุงเทพฯ ในโอกาสต่อไป ชาวบ้านอำเภอยาเมาะได้มาประชุมกันเพื่อคัดค้านไม่ให้หลวงพ่отุงคาถูกอัญเชิญไปยังจังหวัดสงขลา แต่ก็ไม่สามารถทัดทานคำสั่งได้ หลวงพ่отุงคาจึงถูกอัญเชิญไปสงขลาโดยทางเรือ ทางราชการและพ่อค้าประชาชนจังหวัดสงขลาได้จัดให้มีขบวนแห่อย่างมโหฬารมีการจัดโต๊ะหมู่บูชาด้วยรูปเทียนดอกไม้ตลอดเส้นทางผ่าน ข้าราชการที่อัญเชิญหลวงพ่отุงคา ได้รายงานเหตุการณ์การประชุมคัดค้านของชาวบ้านอำเภอยาเมาะให้แก่ข้าหลวงพิเศษเมืองสงขลาทราบ และต่อมาได้กราบบังคมทูลต่อสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงทราบ จึงรับสั่งให้อัญเชิญหลวงพ่отุงคากลับคืนประดิษฐานตามเดิม หลวงพ่отุงคาประดิษฐานอยู่บนเขาน้อย เมืองสงขลา เป็นเวลาเกือบ ๓ เดือน และได้อัญเชิญกลับวัดบูรพารามตามบัญชาของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ โดยเรือกลไฟชื่อเรือนครศรีธรรมราช พระโสภณธรรมคณี เจ้าอาวาสเล่าว่า ในขณะที่เดินทางกลับถึงหาดสะกอมได้เกิดพายุฝนกระหน่ำอย่างหนัก และเรือก็โคลงเคลงใกล้จะอัปปางเต็มที่ คณะผู้อัญเชิญมีความเข้าใจว่าหลวงพ่отุงคาคงแสดงอภินิหารจึงกราบขอขมาอธิษฐานขอให้พายุฝนสงบและคุ้มครองให้ปลอดภัย หลังจากนั้นไม่นานนักพายุฝนก็สงบคณะผู้อัญเชิญก็ปลอดภัยถึงหน้าเมืองปัตตานี พุทธศาสนิกชนชาวปัตตานีจัดกระบวนเรือยาวต้อนรับ แห่มาถึงท่าเมืองยะหริ่ง และจัดกระบวนแห่อัญเชิญไปสู่วัดบูรพารามนำประดิษฐานไว้ที่เดิม มีการจัดงานสมโภช ๗ วัน ๗ คืน

๒. อุโบสถ

สร้างขึ้นเมื่อ
พ.ศ.๒๕๑๕ ผู้กพัทธ์สีมา
เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๓๐
โครงสร้างคอนกรีตเสริม
เหล็กหลังคาทรงไทย ๓ ชั้น
อุโบสถกว้าง ๗ เมตร ยาว
๒๑ เมตร มีสิงห์ที่บันได
ทางขึ้น ๔ ทาง ๘ ตัว

๓. ศาลาการเปรียญ

สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ โครงสร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง ๑๑
เมตร ยาว ๒๑ เมตร บูรณะใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕

๔. กุฏิไม้ใหญ่สองชั้น

กุฏิไม้สองชั้น สร้างเมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๔๙๔

สถูปบรรจุอัฐิพระอธิการ
ขวัญแก้ว

ศาลาการเปรียญ

กุฎไม้ใหญ่สองชั้น

๕. หอฉัน

เป็นไม้ยกพื้นสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒

๖. สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดปัตตานี

สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นคอนกรีตเสริมหลังคาทรงไทย กว้าง ๗ เมตร ยาว ๑๕ เมตร

กุฎิเจ้าอาวาส

๗. ภูมิเจ้าอาวาส

สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นภูมิไม้กิ่งปูนสองชั้น กว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๑ เมตร ปัจจุบันเป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อดำและพำนักของเจ้าอาวาสมีภูมิไม้ยกพื้น ๓ หลัง ภูมิปูนชั้นเดียว ๒ หลัง

โรงอาหาร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ ทำด้วยไม้เนื้อแข็งกว้าง ๙ เมตร ยาว ๒๕ เมตร ศาลาพักร้อนทรงไทยสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ กว้าง ๕ เมตร ยาว ๑๐ เมตร

ภูมิไม้ยกพื้น ๓ หลัง ภูมิปูนชั้นเดียว ๒ หลัง

วัดบูรพารามมีพระภิกษุจำพรรษา ปี ๒๕๔๑ จำนวน ๕ รูป

สามเณร ... รูป

ศาลาพักร้อนวัดบูรพาราม